

NOTAT

ELEVERS HOLDNING TIL SKOLEDAGENS LÆNGDE

ANNE TOFT HANSEN
VIBEKE MYRUP JENSEN
CHANTAL POHL NIELSEN

KØBENHAVN 2016

ELEVERS HOLDNING TIL SKOLEDAGENS LÆNGDE

Afdelingsleder: Mette Deding
Afdelingen for skole og uddannelse

© 2016 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Hertuf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

SFI-notater skal danne grundlag for en faglig diskussion. SFI-notater er foreløbige resultater, og læseren bør derfor være opmærksom på, at de endelige resultater og fortolkninger fra projektet vil kunne afvige fra notatet.

INDHOLD

1	INDLEDNING	5
2	ELEVERS HOLDNING TIL SKOLEDAGENS LÆNGDE	7
3	DATAAFKLARING	11
	BILAG	15
	LITTERATUR	17

INDLEDNING

Folkeskolereformen har medført, at skoledagen generelt er blevet længere for alle elever. Dette notat beskriver elevernes holdning til skoledagens længde og skal ses som et tillæg til rapporten om 2. dataindsamling, som er den første i en række rapporter, der fokuserer på eleverne i skolen fra skoleåret 2013/14 og frem til skoleåret 2017/18. For beskrivelser af de anvendte variable og temaer henviser vi derfor til denne rapport.¹

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling har igangsat et omfattende evaluerings- og følgeforskningsprogram, der skal følge folkeskolereformens implementering og virkninger. At implementere en stor reform som folkeskolereformen kræver tid og ressourcer for alle de implicerede parter. Derfor løber ministeriets evaluering over en 5-årig periode, hvor datagrundlaget for evalueringen foreløbigt kun indeholder to års data; et nedslag i 2014 før reformen og et nedslag i 2015 godt halvs i det første skoleår, efter at reformen trådte i kraft. Et år, hvor skoleledere, lærere, pædagoger, forældre og elever har skullet forholde sig til, hvad reformen betyder for dem og deres skole. Det er derfor vigtigt at understrege, at formålet med den eksisterende rapport og dette efterfølgende notat er at beskrive resultaterne fra dataindsamlingen blandt eleverne i 2015 og *ikke* at vurdere eventuelle ændringer i besvarelsesmønstrene mellem 2014 og 2015.

Der er tale om et panel af skoler, og det er derfor de samme klasser på de deltagende skoler, der følges i alle årene. I den første dataindsamling i foråret 2014 deltog elever fra skolernes 4., 6., 8. og 9. klassetrin. I den anden dataindsamling i foråret 2015 var de deltagende elever

1. Nielsen, C.P., A.T. Hansen, V.M. Jensen & K.S. Arendt (2015): *Folkeskolereformen. Beskrivelse af 2. dataindsamling blandt elever*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 15:36.

således rykket op på 5., 7. og 9. klassetrin (og de ældste elever fra 2014-dataindsamlingen havde så afsluttet skolen og var således ikke længere med). Denne datastruktur betyder, at eventuelle forskelle i overordnede besvarelsesmønstre mellem 2014 og 2015 ikke alene ville kunne tilskrives eventuelle virkninger af reformen, men ville også i en vis udstrækning afspejle betydningen af elevernes alder. Resultaterne fra baselinemålingen viste nemlig, at jo ældre eleverne er, desto mere kritiske eller negative blev deres besvarelser.

Paneldesignet er sådan, at der suppleres med nye klasser, efterhånden som børnene går ud af folkeskolen. Ved dataindsamlingen i 2016 kommer der således til at indgå nye elever på hhv. 4. og 9. klassetrin, således at det først er dér, at panelstrukturen på klassetrinsniveau påbegyndes, jf. figur 2.1 i Nielsen m.fl. (2015). Det betyder, at vi først, efter at dataindsamlingen i 2016 er veloverstået, analytisk vil kunne adskille det generelle mønster, der viser, at elever på de højere klassetrin typisk er lidt mere kritiske end elever på de lavere klassetrin, fra en eventuel reel udvikling over tid i en given variabel for elever på samme klassetrin. På grund af dette særlige paneldesign er det således først ved afrapporteringen af data fra og med 2016, at det bliver det muligt at sammenligne resultater både over tid og på tværs af klassetrin.

I det følgende vil vi se på ét enkelt spørgsmål fra elevspørgeskemaet, nemlig spørgsmålet: ”Hvad synes du om skoledagens længde?”. Lige netop dette spørgsmål har fået en særlig aktualitet bl.a. i forbindelse med den elevdemonstration mod de længere skoledage, der afholdtes i København den 5. januar 2016. En dyberegående analyse af dette spørgsmål i sammenhæng med andre spørgsmål fra elevspørgeskemaet er planlagt til efteråret 2016. Spørgsmål, der ligeledes ville være relevante at inddrage til den kommende analyse inkluderer, hvor mange fritidsaktiviteter (sport, musik, mv.) eleverne går til, og hvor meget tid de bruger på dem. Derudover er der for de ældste elever et spørgsmål om, hvor meget tid de bruger på et eventuelt fritidsjob. Herudover kan vi inddrage spørgsmål om, hvor hyppigt eleverne går i klub eller andre fritidsordninger, som en måde at belyse en eventuel betydning af den længere skoledag. Dette er alt sammen spørgsmål, som *ikke* er blevet analyseret i forbindelse med 2015-rapporten, netop fordi det er vores vurdering, at en sådan analyse først er interessant, når der kan sammenlignes over tid. Og det kan, som nævnt, først gøres, når klassepanelstrukturen etableres, og det sker, når dataindsamlingen for 2016 er i hus.

ELEVERS HOLDNING TIL SKOLEDAGENS LÆNGDE

Eleverne er blevet spurgt direkte om deres holdning til skoledagens længde. Tabel 2.1 viser fordelingen af elevernes besvarelser fra 2. dataindsamling, dvs. foråret 2015. Ser man på alle besvarelserne under ét – dvs. på tværs af klassetrin – viser det sig, at 22 pct. synes, at skoledagen hverken er for kort eller for lang. 76,1 pct. af eleverne mener, at skoledagen er lidt eller alt for lang. Knap 2 pct. af alle eleverne synes, at skoledagen er alt for kort eller lidt for kort.

TABEL 2.1

Elevbesvarelser om, hvad de synes om skoledagens længde. Data fra 2. dataindsamling, 2015. Procent.

	5. klasse	7. klasse	9. klasse	Alle
Alt for kort	0,91	0,72	0,71	0,80
Lidt for kort	1,66	0,69	0,52	1,05
Hverken for kort eller for lang	29,01	14,55	20,43	22,01
Lidt for lang	39,51	42,81	45,15	42,00
Alt for lang	28,91	41,23	33,19	34,14
I alt	100	100	100	100
Antal besvarelser	6.340	5.057	4.058	15.682

Kilde: Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestillings 2. dataindsamling af evaluering af folkeskolereformen, elevskema, forår 2015. Beregninger foretaget af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Tabellen viser også, at der er forskel på, hvordan skoledagens længde opleves på tværs af de tre klassetrin. Generelt ser vi en tendens til, at de ældre elever (7. og 9. klasse) i højere grad synes, at skoledagen er for lang end de yngre elever (5. klasse). Dette mønster kan både hænge sammen med, at eleverne i de ældre klasser generelt har flere planlagte timer på skemaet, men også, at de er blevet ældre og generelt bare er mindre positive eller mere skeptiske, når de besvarer spørgsmål, end de yngre elever

er. Et sådan mønster så vi også i forbindelse med fx elevernes svar på, hvad de synes om undervisningens tilrettelæggelse og om, hvorvidt der var hjælp at hente fra en voksen i lektiecaféen (Nielsen m. fl., 2015).

Det er særligt drengene (79 pct.) og de etnisk danske elever (76 pct.) der synes, at dagen er for lang (jf. tabel 2.2). Interessant er det også, at ca. 4 pct. af elever med anden etnicitet end dansk synes, at skoledagen er for kort.

TABEL 2.2

Elevbesvarelser om, hvad de synes om skoledagens længde i 2015. Særskilt for socioøkonomiske baggrundsforhold. Procent.

	Alt eller lidt for kort ¹	Hverken for kort eller for lang	Lidt eller alt for lang ²
<i>Køn</i>			
Piger	1,52	25,16	73,32
Dreng	2,20	18,69	79,12
<i>Etnicitet</i>			
Etnisk dansk	1,59	21,79	76,61
Anden etnicitet	4,17	24,52	71,31
<i>Familietype</i>			
Bor med begge forældre	1,78	23,11	75,12
Bor ikke med begge forældre	1,90	19,86	78,24

Anm.: Beregnet på baggrund af besvarelser fra elever i 5., 7. og 9. klasse.

1. Lagt sammen af svarmulighederne "Alt for kort" og "Lidt for kort".

2. Lagt sammen af svarkategorierne "Lidt for lang" og "Alt for lang".

Kilde: Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestillings 2. dataindsamling af evaluering af folkeskolereformen, elevskema, forår 2015. Beregninger foretaget af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

At en stor andel af eleverne synes, at skoledagen er lidt eller alt for lang står til en vis grad i kontrast til de andre analyser af elevernes velbefindende i skolen i 2015 (Nielsen m.fl., 2015). Eksempelvis fandt vi der, at størstedelen af eleverne i folkeskolen trives rigtigt godt i skolen, og at mange af eleverne udviser interesse for de faglige aktiviteter i skolen. Samtidig fandt vi, at 4 ud af 5 elever i høj grad har gode relationer til deres lærer.

Der er dog en væsentlig forskel på de hidtidige analyser og det enkelte spørgsmål, som danner grundlag for analysen i dette notat. Målene for generel skoletrivsel, faglig interesse og lærer/elev-relationer baserer sig på en bagvedliggende faktoranalyse, mens analyserne i dette notat som sagt alene baserer sig på ét spørgsmål. En faktoranalyse er en statistisk metode, der bruges til at finde generelle tendenser i et stort datamateriale, hvor man bl.a. identificerer, hvorvidt der er flere spørgsmål, der peger i samme retning. At flere spørgsmål peger i samme retning, betyder samtidig, at vi er mere sikre på resultatet, end hvis vi alene baserer analyser på enkeltspørgsmål. Det er bl.a. derfor, at vi til de analyser, der kommer i forbindelse med afrapporteringen til efteråret 2016, vil se på *sammenhængen* mellem elevernes svar på dette spørgsmål om skoledagens

længde på den ene side og deres svar på andre relevante spørgsmål om deres tidsforbrug på den anden side. Det gælder spørgsmål om, hvor mange fritidsaktiviteter de går til, hvor meget tid de bruger på disse aktiviteter, hvor ofte de gør brug af en klub eller fritidsordning, samt for de ældste elever, hvor meget tid de bruger på et eventuelt fritidsjob. Det, der bliver særligt relevant, er netop om der er sket *ændringer* i elevernes tidsforbrug (dvs. skoletid kontra fritid) før og efter reformen. Og det kan, som tidligere nævnt, først lade sig gøre, når vi kan sammenligne elever fra de samme klassetrin i hhv. 2014 og 2016.

Herudover må det tages med i fortolkningen af elevernes holdning til skoledagens *længde*, at denne ændring ikke er sket gradvis, men tværtimod er blevet fuldt implementeret fra og med første skoledag i skoleåret 2014/2015. Skolereformen indebærer imidlertid også et mål om, at skoledagen skal blive mere *varieret*. Dette aspekt – den mere varierede skoledag – er til gengæld knap så håndfast en størrelse, og implementeringen heraf tager alt andet lige længere tid. Derudover er der meget større variation i implementeringen af den varierede skoledag på de enkelte skoler, hvorimod den længere skoledag i sagens natur er en endimensionel størrelse.

Én ting er at beskrive og analysere elevernes *holdning* til den længere skoledag. Noget andet bliver at finde ud af, hvad de længere skoledage *betyder* for deres trivsel og faglige resultater. Et af formålene med folkeskolereformen har været at give eleverne flere timer i dansk og matematik og dermed at give dem mulighed for at lære mere. I den kontekst bliver det interessant i fremtidige analyser at følge dels elevernes faglige niveau, men selvfølgelig også deres trivsel i skolen på tværs af de enkelte klassetrin.

DATAAFKLARING

Til evalueringen af folkeskolereformen er der gennemført en større dataindsamling, som skal bruges til følgeforskningsprogrammet. SFI har i forbindelse med dataindsamling og evaluering af folkeskolereformen haft tre særskilte opgaver: 1) oprense og klargøre alle rådatasæt med spørgeskemadata fra skoleledere, bestyrelsesformænd, lærere og pædagoger, forældre og elever, 2) analysere og rapportere resultater fra skoleleder-spørgeskemaer og 3) analysere og rapportere resultater fra elevspørgeskemaer. SFI er i den forbindelse databehandler, og vi har leveret oprensede rådata til STIL i en ikke-bearbejdet form til anvendelse for evalueringens andre rekvirenter. Disse data er personfølsomme og derfor fortrolige. I forbindelse med SFI's analysearbejde på skolelederdata og elevdata er alle SFI's analyser indeholdt i tre rapporter og et enkelt notat til Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling, der alle er offentligt tilgængelige på ministeriets og SFI's hjemmeside:

- Hansen, A.T., M. Friis-Hansen & V.M. Jensen (2015): *Folkeskolereformen, beskrivelse af 1. dataindsamling*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, notat.
- Keilow, M. & A. Holm (2015): *Udvikling af måleinstrument for elevadfærd og -holdninger*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 15:09.
- Kjer, M., S. Baviskar & S.C. Winter (2015): *Skoleledelse i folkeskolereformens første år. En kortlægning*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 15:40.
- Nielsen, C.P., A.T. Hansen, V.M. Jensen & K.S. Arendt (2015): *Folkeskolereformen, beskrivelse af 2. dataindsamling blandt elever*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 15:36.

De indledende behandlinger af elevdatamaterialet, som er fremlagt i rapporter om 1. og 2. dataindsamling (Hansen, Friis-Hansen & Jensen, 2015 samt Nielsen m.fl., 2015) er foretaget ud fra otte centrale temaer eller indeks. Disse indeks er bl.a. dannet på baggrund af en såkaldt faktoranalyse foretaget af SFI. Faktoranalyse er en statistisk metode, der komprimerer flere spørgsmål om samme underliggende forhold til et enkelt indeks. En sådan metode er relevant, når man ønsker at se efter generelle tendenser i et stort datamateriale frem for at analysere på enkelte udvalgte spørgsmål.

Spørgsmålet omkring elevernes holdning til skoledagens længde indgik som udgangspunkt i bruttolisten af spørgsmål fra elevskemaet, der skulle indgå i den eksplorative del af faktoranalysen, men fordi spørgsmålet ikke levede op til de metodiske kriterier i udvælgelsesmetoden, blev det frasorteret sammen med 11 andre enkeltspørgsmål i den videre proces med dannelsen af de otte indeks.²

Analysen fra 2014 viste, at spørgsmålet om elevernes holdning til skoledagens længde ikke loadede særligt godt med de øvrige spørgsmål i spørgeskemaet. Det vil sige, at det ikke havde en tæt sammenhæng til fx, hvorvidt eleverne er glade for at være i skole, lærer-elevrelationen eller undervisningens karakteristika. Vi ved endnu ikke, om dette har ændret sig efter reformens implementering, hvilket er ét af formålene med den kommende analyse i efteråret 2016, hvor der er bedre muligheder for analyser over tid og på tværs af klassetrin.

At et spørgsmål umiddelbart ikke kan tematiseres sammen med en række andre spørgsmål i datamaterialet er ikke ensbetydende med, at dette og andre spørgsmål ikke har værdi i sig selv. I den seneste rapport om elevernes holdning til og oplevelse af folkeskolereformen har vi derfor også udvalgt at gå i dybden med nogle få særlige temaer ud over de otte fornævnte indeks. De særlige temaer i rapporten fra 2015 var: motion og bevægelse samt lektiehjælp. Vores valg af dybdegående analyser er motiveret af nogle af de tendenser, som vi så i de eksisterende analyser af de enkelte indeks og samtidig har været genstand for en central debat i forbindelse med folkeskolereformen.

Som understreget flere steder har det været en vigtig pointe, at rapporten fra 2015 *ikke* har haft til hensigt at analysere ændringer i elevernes besvarelsesmønstre mellem 2014 og 2015. Det er der to hovedgrunde til. For det første er det pga. af selve panelstrukturen først muligt at gøre dette på en meningsfuld måde, når der foreligger data fra 2016. Da vil vi nemlig kunne sammenligne besvarelsesmønstre for de samme klassetrin i hhv. 2014 og 2016. For det andet er der tale om en meget omfattende reform, hvor ikke alle delelementer kan forventes at være

2. Keilow & Holm (2015) beskriver i detaljer, hvordan udvælgelsen af spørgsmål til de otte indeks er foregået, og hvilke kriterier, som de enkelte spørgsmål skal leve op til for at være meningsbærende i forhold til de udvalgte temaer.

fuldt implementeret på så kort tid. Alene dét gør, at en fortolkning af eventuelle ændringer over tid først bør finde sted efter noget tid. Dette gælder også enkeltspørgsmålet om, hvad eleverne synes om skoledagens længde. Det må formodes, at denne også ændrer sig, i takt med at skole-reformens øvrige elementer – herunder den mere varierede skoledag – bliver implementeret.

BILAG

Datasættet for 2014 indeholder besvarelser fra elever, der på det tidspunkt gik på de deltagende skolars 4., 6., 8. og 9. klassetrin. Bilagstabel B.1 viser, hvordan elevernes holdning til skoledagens længde så ud i foråret 2014 – altså i skoleåret 2013/2014 og således *før* reformen.

BILAGSTABEL B.1

Elevbesvarelser om, hvad de synes om skoledagens længde. Data fra baselinedataindsamling, 2014. Procent.

	4. klasse	6. klasse	8. klasse	9. klasse	Alle
Alt for kort	2,39	0,51	0,45	1,50	1,21
Lidt for kort	4,15	3,09	1,54	1,66	2,73
Hverken for kort eller for lang	50,71	56,78	42,52	48,94	49,98
Lidt for lang	26,49	25,52	36,33	30,79	29,51
Alt for lang	16,26	14,10	19,16	17,11	16,57
I alt	100	100	100	100	100
Antal besvarelser	7.694	7.603	6.898	4.998	27.252

Kilde: Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestillings 1. dataindsamling af evaluering af folkeskolereformen, elevskema, forår 2014. Beregninger foretaget af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

I foråret 2014 – dvs. før skoledagen blev forlænget for alle elever – mente 46,1 pct. af eleverne på tværs af klassetrin, at skoledagen var lidt eller alt for lang. Kun et fåtal af eleverne (3,9 pct.) svarede, at de synes, at skoledagen var alt for kort eller lidt for kort, mens halvdelen af eleverne syntes, at skoledagen var hverken for kort eller for lang.

Tabellen viser også, at der er forskel på, hvordan skoledagens længde opleves på tværs af de fire klassetrin. Generelt ser vi en tendens til, at de ældre elever (8. og 9. klasse) i højere grad synes, at skoledagen er for lang end de yngre elever. Dette mønster kan både hænge sammen med, at eleverne i de ældre klasser generelt har flere timer på skemaet,

men også at de er blevet ældre og generelt er mere skeptiske, når de besvarer spørgsmål end de yngre elever. Sidstnævnte var en tendens, der viste sig allerede ved analyse af resultaterne fra baseline dataindsamlingen, jf. Hansen m. fl. (2015).

LITTERATUR

- Hansen, A.T., M. Friis-Hansen & V.M. Jensen (2015): *Folkeskolereformen, beskrivelse af 1. dataindsamling*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, notat.
- Keilow, M. & A. Holm (2015): *Udvikling af måleinstrument for elevadfærd og -holdninger*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 15:09.
- Kjer, M., S. Baviskar & S.C. Winter (2015): *Skoleledelse i folkeskolereformens første år. En kortlægning*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 15:40.
- MBUL (2015, p. 54): *Statusredegørelse for folkeskolens udvikling for skoleåret 2014/2015*. København: Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling.
- Nielsen, C.P., A.T. Hansen, V.M. Jensen & K.S. Arendt (2015): *Folkeskolereformen, beskrivelse af 2. dataindsamling blandt elever*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 15:36.